

Mr Радомир Арсић
Учитељски факултет, Лепосавић

ИНКЛУЗИЈА КАО ПОКРЕТ УКЉУЧИВАЊА ДЕЦЕ ОМЕТЕНЕ У РАЗВОЈУ У РЕДОВНЕ ШКОЛЕ

***Апстракт:** Покрет за инклузивно образовање већ доста времена настоји да сву децу, па и децу ометену у развоју укључи у редовни образовни систем. И пре појаве покрета за «инклузију» било је покушаја интеграције деце ометене у развоју у редован систем образовања, са већим или мањим успехом.*

Укључивањем наше државе у савремене токове и постављањем циља стварања Србије као савремене демократске државе, морају се поред осталог прихватити и правила која произилазе из западног система вредности. Међународна заједница устоличена у Уједињеним нацијама усвојила је «Стандардна правила о стварању једнаких могућности за особе са инвалидитетом» (усвојено 1994. године на Генералној Скупштини УН а позната као «Саламанка документ»).

Покрет за инклузију поред «Стандардних правила» промовише и Извештај Светске Конференције о Образовању за све: Задовољење основних образовних потреба, која је одржана на Тајланду 5-9 Марта 1990. године. Међутим како се сам термин «инклузија» недовољно појмовно одређује, у нашем раду покушаћемо да га дефинишемо и дамо подобна објашњења, поготову што је сама инклузија као експеримент, већ започела у нашим школама.

Кључне речи : Инклузија, дете ометено у развоју, дефектолог

Термин «инклузија» се широко користи у образовним круговима, посебно код деце «са посебним потребама» односно деце са ометеношћу, али се може рећи да заиста не постоји ни једна дефиниција за овај појам. Многи аутори (Саловита, 1999.) избегавају, намерно, да користе појам «инклузија» како не би створили неспоразуме. Из тог разлога боље је инклузију сагледавати као приступ или као принцип чији је циљ отклањање баријера код учења.

Међутим, не може се избећи ни чињеница да постоје многа практична тумачења инклузивног образовања пре свега имајући у виду

децу која имају неку врсту ометености (или како се још назива : тешкоће у развоју). Постоје два уобичајена тумачења инклузије :

1. **Инклузија као физичко присуство** самог ученика у учионици, односно потребе да ради исте ствари као и остали ученици у разреду;
2. **Инклузија као друштвено прихватање и припадање.**

Друго тумачење појма инклузије образложио је Норвић (Norwich, 1999) али га је везао за **право на индивидуално учење**.

Према томе може се закључити да термин «инклузија» укључује широки спектар права детета. Она у себе укључује другачији радно-образовни простор и право на индивидуално учење а ове вредности варирају како од појединог контекста у којем су дате тако и од саме културе нације која је спроводи. Неки аутори инклузију виде као «непрестани процес» а не као идеално стање или циљ (Boot, 1996). Али се ипак прихвата тенденција да се размишља да је школа не место припреме деце за прилагођавање постојећим системима образовања, већ како да школе постану места доступна за сву децу.

Морамо нагласити да инклузија не обухвата само децу ометену у развоју (са ометеношћу) иако ћемо се у нашем раду базирати само на њих. За децу ометену у развоју, односно унутар ове области раније су коришћени и термини : **главна тенденција и интеграција**. Ми прихватамо међутим да под појмом инклузије подразумевамо : *процес и праксу образовања ученика са ометеношћу у редовним школама*. Исто тако када говоримо о самом процесу инклузије треба знати да унутар ње постоје два правца: **Потпуна** инклузија која подразумева тотално укључивање детета са ометеношћу у редовни разред редовне школе, и **делимична** инклузија која подразумева да деца са ометеношћу само одређени део дана проведу заједно са својим вршњацима, а онда део дана проводе по посебном програму или у неким другим видовима образовања (ван редовне наставе).

Код нас се испоставља да је суштина инклузивног модела промена целокупног нашег образовног система под основним мотом «**школа по мери детета**». Посебност модела инклузије јесте да се она вештачки убацује и приказује као део «транзицијског процеса» државе. Иначе се под појмом «школа по мери детета» подразумева инклузивни модел образовања заснован на фундаменталном принципу о праву сваког детета на развој. Основна претпоставка за остваривање тог приступа је признавање разлика као облика **нормалности** а не болести. Сва деца, било она просечних, смањених или надпросечних способности, са или без емоционалних

тешкоћа, са или без тешкоћа у социјалном развоју *имају иста права на образовање.*

Нека искуства о инклузији

Сједињене америчке државе су понудиле свом образовању Акт о «најмање рестриктивном окружењу (Least restrictive environment)» за лица са поремећајима (The Individuals with Disabilities Education Act, односно IDEA). Овај Акт усвојен 1994. године и представља јавни закон који захтева од школе да обезбеди сваком детету са ометеношћу «прилагођено, безусловно опште образовање». Значајно је да овај закон не користи термин «инклузија», јер ИДЕА се пре свега односи на обезбеђивање прилагођеног општег образовања сваком ученику са ометеношћу са смештајем и потребном подршком за ученика да унапреди своје образовање. Под подршком се овде подразумева укључивање и других стручњака у рад са овом децом (психолога, педагога, дефектолога...). Постоји тим који одлучује да ли ће се ученик укључити у редовно школство или не а на основу индивидуалног испитивања о могућем низу помагала и метода које су потребне да би се осигурало задовољавајуће образовање ученика у том окружењу.

Уколико ИЕП тим одреди да ученик не може бити задовољавајуће образован у редовном образовном систему, чак и уз коришћење одговарајућих помагала и метода, разматра се алтернатива – специјалне школе. Значи у САД-у континуитет образовања укључује низ алтернативних места поред редовне школе, то је пре свега специјална школа, специјална настава, инструкције код куће и инструкције у болницама или институцијама. Према Меморандуму из 1994. године националне асоцијалције за образовање (National Education Association) Министарство просвете САД-а је утврдило да захтевани континуитет алтернативних места «појачава важност индивидуалног испитивања, јер ни једна страна не може бити потпуно меродавна у приступу одређивања места које је најмање рестриктивно за сваког ученика са ометеношћу посебно» (Neumann, 1994).

Захтев за континуитетом алтернативних места даје подршку онима који побијају да инклузија не може и не треба бити захтевана за све ученике без изузетка, већ доношење одлуке о њеном месту у редовној школи, одвојеним разредима или школама, или мешовитим школама мора бити донесена на индивидуалним основама, разматрајући самог ученика у смислу његових посебних потреба.

Основни мото приликом одређивања најмање рестиктивног места на којем ће се дете образовати јесте да, докле год редовно образовање може да обезбеди напредовање ученика који имају сметње оно треба и да буде ту. Уколико постоји потреба за алтернативним окружењем са посебним инструкцијама, стратегијом предавања (методама рада) или материјала и помагала која се не могу обезбедити у редовној настави (Брајево писмо, слушни апарати ...), онда дете треба да похађа ту алтернативну наставу.

За још један пример узето је образовање које се примењује у Шкотској. Иако Шкотска припада Уједињеном Краљевству она има посебну одговорност према свом образовању и Шкотски парламент у Единбургу је одговоран за образовно законодавство. Занимљиво је да се шкотско образовање разликовало од области до области, пре свега захваљујући демографским и историјским факторима. У «централном појасу» Шкотске постојале су специјалне школе и оне су биле одржив начин излажења на крај са разноликошћу ученика у образовном систему и у време када се специјално образовање сматрало бољим и погоднијим видом образовања деце са ометеношћу (од 50-тих до 80-тих година). Сеоске области према северу и југу земље нису никада развили систем специјалних школа због демографских разлога. Оне су имале или специјалне разреде или пак због малог броја ученика, једноставно ту децу укључивале у редовне разреде. Поред ових постојале су резиденцијалне школе са смештајем, попут Краљевске школе за слепе или Доналдсов колеџ за глуве у Единбургу где су се школовали ученици са ометеношћу из целе Шкотске.

У шкотском систему школа не може се одбити дете уколико су школске власти одлучиле да дете треба да похађа ту школу. Међутим уколико родитељи желе, дете се може сместити и у специјалну школу. Правило је да су одлуке донесене увек у корист жеља родитеља. Постоје четири модела укључивања детета са ометеношћу:

1. потпуно укључивање без подршке (опстанак најспособнијих);
2. укључивање које се повремено подржава (подршка у или изван разреда уз помоћ наставника који помаже код учења или уз помоћ специјалног наставника);
3. укључивање подржано у оквиру регуларних разреда пуно или пола радног времена школе, уз помоћ наставника (помоћника редовног наставника); наставника који ће помагати у учењу (тимско подучавање са наставником разреда); комбинацијом наведеног;

P. Arcuћ

4. делимићно

e

За сада имплементација оваквог програма је у експерименталној фази у само три школе на територији Београда, јер захтева комплексне услове и другачији начин рада у редовном разреду. Али, како се имплементација «школе по мери детета» предвиђа «Миленијумским циљевима» и Стратегијом развоја нашег образовања сматрамо да ће се полако инклузивно образовање укључивати и преузети примат образовања деце ометене у развоју од специјалних школа и установа.

ЛИТЕРАТУРА

1. Андрејевић, Д. (1994): *Отворимо врата*, Републички завод за тржиште рада, Београд,
2. Бојанин, С., Чордић, А. (2000): *Општи приступ особама са хендикепом*, Црвени Крст Републике Србије, Београд,
3. Booth, T. (1996): *A perspective on inclusion from England*, Cambridge Journal of education,
4. CFR (Code of Federal Regulations): 1 Јули 1993, Washington, DS, U.S. Government Printing Office,
5. Closs, A. (2001): Шкотско искуство укључивања, Одељење за праведне студије и специјално образовање, Универзитет у Единбургу, извештај презентован на Данима дефектолога 2001.
6. Neumann, J. E. (1994): Answers to frequently asked questions about the requirements of the individuals with disabilities education act (IDEA),
7. Neumann, J. E. & Hehir, T. (1994): OSERS memorandum to chief state school officers,
8. Norwich, B. (1999): *Inclusion in education*, Editor : Miles, H., London : Falmer Press,
9. Saloviita, T. (1999): Towards school open for all, Different learners in regular classes.

P. Apcuħ

Radomir Arsić, Mr
Faculty of Teacher Training, Leposavić

INCLUSION AS A MOVEMENT OF INTRODUCING CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS INTO REGULAR SCHOOLS

***Abstract:** A movement for inclusive education has been trying for some time now to introduce all children, including children with special needs as well, into regular education system. Even before the movement for `inclusion` had been formed there were some attempts done for reintegration of children with special needs into regular education system with more or less success.*

By integrating our country into contemporary trends and by respecting aims of democratic state of Serbia, apart from other things western values must also be adopted.

International Community with its seat in the United Nations has passed `standard rules of equal possibilities for people with special needs` (this document is known as `Salamanka document` and is recognised in 1994 by the UN General Assembly).

Movement for inclusion besides `the standard rules` also promotes `World Conference on Education Report for all: fulfillment of basic education needs,` which is held in Thailand on 5-9 March in 1990. However, as a very term `inclusion` is vaguely defined, we shall try to define it and offer some explanations in our paper, particularly as the inclusion as an experiment has already been applied in our schools,

Key words: Inclusion, child with special needs